

לוי, פרימו

(1987-1919)

(Primo Levi). סופר איטלקי, יהודי. ל' נולד בטורינו למשפחה שישיבה דורות רבים במחוז פימונטה (Piedmont). באוקטובר 1938, בהיותו סטודנט מתחיל במכון אוניברסיטאי לכימיה, החליטה הנהגת המפלגה הפשיסטית באיטליה לאמץ את תורת הגזע, ובנובמבר נחקקו חוקי גזע. ל', שעד אז היתה יהדותו רק מעין 'סטייה קלה חסרת חשיבות', חש לראשונה במחיצה הנפרשת בינו ובין סביבתו. בספטמבר 1943 עלה בידיו לסיים את לימודיו כדוקטור לכימיה, על אף הקשיים בשל יהדותו. בעקבות נפילתו של בניטו *מוסוליני וכניעת ממשלת פיטרו *בדוליו לבעלות-הברית, השתלטו הגרמנים על רובה של הארץ. ל' פנה להרים בצפון במגמה להצטרף ליחידת פרטיזנים אנטי-פשיסטים, אך בדצמבר 1943, לפני שהספיקה החבורה להתגבש לקבוצה לוחמת, נלכדה בידי המיליציה הפשיסטית. ל' הודה בחקירה שהוא יהודי, נכלא במחנה המעבר פוסולי (Fossoli) ובפברואר 1944 נשלח לאושוויץ.

עשרה חודשים היה ל' אסיר אושוויץ, ופרק זמן זה הטביע חותם בל ימחה על עולמו הנפשי ודרך חייו. ל' היה אחד המעטים מבין אותם שהובאו למחנה מאיטליה ששרד, וזאת הודות לצירוף מקרים: הוא בא במגע עם עובד אזרחי איטלקי בתוך המחנה, והלה הביא לו מזון נוסף; הוא ידע מעט גרמנית, ובשלב מסוים נלקח ככימאי לעבוד במעבדה במחנה-המשנה 'בונה', וכך נחסכו ממנו רבים מייסורי המחנה. ערב פינוי מחנות אושוויץ, במחצית השנייה של ינואר 1945, חלה ל', לא נלקח ל*צעדות המות ושחרר בידי הצבא הסובייטי שנכנס למחנה ב-27 בינואר 1945. אחרי שחרור אושוויץ לא חזר ל' מיד לביתו באיטליה, ותשעה חודשים גדושי תלאות והרפתקאות נדד דרך פולין, אוקראינה וביילורוסיה.

לאחר שובו לביתו בטורינו חזר ל' לעבודתו המקצועית במפעל תעשייה, הקים משפחה וחי בבית משפחתו הישן. אך חוויותיו באושוויץ, שהיה לדבריו 'בראש ובראשונה ניסיון ביולוגי וסוציאלי גיגנטי', לא הרפו ממנו. ל' היה אחד הניצולים המעטים ממחנות הריכוז שניחן בכושר התבוננות והבנת האדם במציאות של אושוויץ.

ב-1947 חיבר את ספרו הראשון על ימיו במחנה Se questo e un uomo ('הזהו אדם'). הספר לא זכה מיד בהערכה חיובית ומוציא-לאור איטלקי נודע דחה אותו. רק כעבור שנים זכה להערכה ראויה כושרו של ל' לראות בעיני אדם את הבלתי אנושי ולהמחיש את אותנטיות האימה בשפה המתנזרת מהתפרצויות זעם וכוללנות. בראשית שנות ה-60 חיבר ל' את ספרו La tregua ('ההפוגה'), מעין סיפור פיקארסקי עשיר בפרטים, דמויות ססגוניות, הרפתקאות ומפגש המחבר וידידו עם בני עמים שונים ואורח חייהם. התיאור כולו נמסר בחדוות ראייה והומור דק, וברור שהתנסות זו של הכותב בין בני-אדם פשוטים בני עמים

שונים הוא גם תהליך שיקומו ושיבתו למסלול החיים. עם הזמן הבשילה גם הזהות היהודית של ל' ומצאה את ביטוי בספרו Il sistema periodico ('הטבלה המחזורית'), שבו נפגשים היסודות הכימיים השונים התופסים מקום חשוב בעולמו של ל', עם תמונת עולמם של אבותיו והוויתו שלו עצמו כאדם וכיהודי.

בהדרגה זכה ל' בהכרה רחבה כסופר סגולי. ספריו תורגמו ללשונות רבות והוא נחשב לאחד מגדולי הסופרים של איטליה בדורו. באפריל 1987, בעת שדובר בו כעל מועמד לפרס נובל לספרות, שלח יד בנפשו, מבלי שצעדו זה לווה בהסבר.